

שפכו חילויי צה"ל את דמם. עם כל הכבוד לגישה אחת-התעשייתית מרק מושביין או למלואי בצלאל מזרחי, ולרבים רבים אחרים מאותה שיכבה חברתית, קשה להבין מדוע צריך צה"ל לעסוק ספורות אחרי המלחמה בהארכתם בקווי החזית החדשים.

האם לא הופקו לקחים גם בתחומים אחרים?

את מידת הפקת הלקחים ניתן ללמוד, בין השאר, ממקרה בודד אחד, לדוגמה. מקובל על רבים כיום שבין הסיבות להפתעתה של ישראל עם פתיחת המלחמה, היו השאגנות, הזילזול בידי הערכה המוטעית שאין הוא יכול ואין הוא מסוגל לממש את איומיו. והנה, אחרי כל המילים שנשפכו בנושא זה, ואחרי ההכאה הכללית על חטא העניק בסוף השבוע שעבר שר המיסחר והתעשייה, חיים בר-לב, מי שהיה עד לפני שבוע רמטכ"ל חזית הדרום, ראיון לאחד העיתונים. באותו ראיון הכריז בר-לב, באותה תחושה של עליונות, כי "אם יחליטו המצרים לחדש את המלחמה, הם ימצאו את צה"ל במצב התחלתי שאינו נותן למצרים כל סיכוי", או "ברגע שצה"ל עומד על רגליו אין לאוייב ביו שום סיכוי".

הצהרות מסוג זה הם שטרות שצריך לפרוע.

באותו ראיון, למשל, מנסה בר-לב להגן הגנה טורטלית על תפיסת קו בר-לב ולבטל את הטענה המושגית כי קו זה לא עמד במבחן והתמוטט. אמר בר-לב בין השאר, באותו ראיון: "מי שאומר שהמעוזים לא הצליחו לעצור את המצרים, אומר דבר שטות. הם לא נועדו מכך מלכתחילה... אני קובע כי המערך שלנו בסיני לא התמוטט. המעוזים נפלו, כי הם רק העמדות הקדמיות שלנו ולא יותר מזה".

לרוע המזל, אין זו הפעם הראשונה בה מעניק חיים בר-לב ראיונות לעיתונות. בינואר 1970 למשל, כאשר מלאו שנתיים לכניסתו של רב-אלוף חיים בר-לב לתפקיד הרמטכ"ל, הוא העניק ראיון לכתב הצבאי של ידיעות אחרונות, איתן הבר, שהתפרסם ב-2 בינואר אותה שנה. גם באותו ראיון התייחס בר-לב למעוזי קו בר-לב.

בין השאר, אמר אז הרמטכ"ל בר-לב את הדברים הבאים: "הדברים החיוניים בתעלה בטוחים, אני לא מאמין, למשל, שהם (המצרים) יכולים לפשוט ולכבוש מוצב שלנו, ואני לא מאמין שהם יכולים לצלות את התעלה. אבל מה? — לחדור בין המוצבים, לשים מוקי שים, את זה הם יכולים".

מדוע נערך עתה במלוא העוצמה מסע טישטוש והעלמת עובדות, ומה הם סיכויי הצלחתו?

התופעה אינה טעונה הסבר. עצם העובדה שמיפלגז העבודה מודיעה בפומבי על פתיחת מסע הסברה בקרב הציבור האזרחי בקשר למלחמה, אחרי שמסע הסברה דומה נערך כבר בקרב המגויסים, מעידה על הצורך של מיפלגז השלטון להתגונן. האחרים למחללים ולבני יונות עושים את כל אשר ביכולתם כדי להתחמק מאחריות. אפשר לנסות לרמות את הציבור שנשאר בעורף. אבל אי-אפשר לרמות את החיילים. הם יודעים במה נאלצו להילחם ואיך היו צריכים להילחם.

מה היתה השפעת הפוליטיזציה של צה"ל על מהלך המלחמה?

חמורה הרבה יותר מכפי שמי שאינו מצוי בעניינים מסוגל להעלות על דעתו.

כיום, אחרי הפירסומים בעתונות הזרה והמקומית, אין זה סוד עוד, שהמאבקים הפוליטיים התמקדו סביב אישיותו של האלוף אריאל שרון. מפקד אחת העוצבות בחזית הדרומית, שגויס ישר ממלחמת הבחירות כדי לפקד על כוח משוריין של צה"ל. העובדה ששרון היה מוזהה בתודעת הציבור כאחד ממנהיגי הליכוד הימני, בעוד מרבית אלופי המילואים האחרים שגויסו היו מזרזים עם המערך.

האם אפשר להאמין ששיקולים פוליטיים ישפיעו על שיקולים צבאיים ובטחוניים של ההנהגה?

קשה מאוד לעכל רעיון זה, אבל אין זו הפעם הראשונה שנוצר מצב כזה. די לחזור אחורנית לתקופת ההמתנה שקדמה למלחמת-ששת-הימים, כדי להיתקל ב"מקרה דומה".

נוכח גילויי ההססנות החיצוניים של ראש-הממשלה דאז, לוי אשכול, נוצר אז לחץ ציבורי של חוגי הימין, למינויו של משה דיין, שהיה אז מנהיג רס"י באופור ויציה, כשר-הביטחון. בראש המתנגדים למינוי זה ניצב בה אז גולדה מאיר, כיום ראש-הממשלה. טענתה המפורסמת אז כנגד המינוי, תישאר חרותה על דפי ההיסטוריה. אמרה אז גולדה על דיין: "הוא יקטוף את פירות הניצחון".

היה הרבה מן האמת בטענתה, והיו שיקולים לגיטימיים יותר כדי להתנגד למינויו של דיין. אבל זאת דוגמה כיצד שיקול פוליטי עשוי להשפיע על שיקול בטחוני.

???

מה היה היסוד למערכה הפוליטית שהתנהלה נגד אריק שרון?

שיכבה פיצוץ: בר-לב באפודת מגן כמעוז בקו בר-לב

אחרי הפגזה ארטילרית: זלזול וחוסר תודעה

ההתארגנות: איפה היו מובילי הטנקים?

אותו בסיס שהיה להתנגדותה של גולדה לפני ששנים למינויו של דיין: החשש פן הפעם יהיה זה אריק שרון שיקטוף את פירות הניצחון מבחינה פוליטית, דבר שיתבטא בבחירות העומדות להיערך.

האם אין שיקול כזה לגיטימי?

אפשר לכפור ולהתנגד לכל תפיסתו הפוליטית של שרון. אפשר לבטל את כושרו כמדינאי או כפוליטיקאי. אבל אי אפשר לבטל את יכולתו וכישרונו כמפקד וכמציב. אם סבר משהו כי הנזק הפוליטי שעלול להיגרם למפלגת השילטון, כתוצאה מגיוסו של שרון, שקול כנגד התועלת שהוא עשוי להביא כמציב, אפשר היה לוותר על גיוסו. אבל מרגע שגויס הוא חדל להיות אישיות פוליטית ובצורה זו צריך היה להתחשב אליו.

מדוע אם כן גויס האלוף שרון, למרות ההתנגדות הקיצונית כלפיו מצד ההנהגה המדינית?

משום שאי אפשר היה לוותר על תרומתו הצבאית והמוראלית לצה"ל, כמי שהיה עד לפני שבועות מיספר אחד הבכירים שבאלופי צה"ל ואלוף פיקוד הדרום, מבלי להסתכן במחאה ציבורית חריפה ביותר. מלבד זאת כבר היה לאלוף שרון מינוי לפיקוד על יחידת מילואים. יתכן שאילו היו פני הדברים אחרים, והמצב לא היה נראה כה קריטי כפי שנראה ביום-הכיפורים היתה ההתנגדות הפוליטית לשרון גוברת על כל השיקולים האחרים.

מי שהיה עד לתמורה המוראלית שהתחוללה בחזית הדרום מרגע שהגיע לשם אריק שרון, הרי גם אם יהיה החריף במתנגדיו הפוליטיים, לא יוכל להתכחש לתרומה המכרעת שתרם לשינוי הלך הרוחות בקרב הלוחמים. שינוי זה הוא שהיה מונח ביסוד התפנית הצבאית שהתחוללה בחזית זו.

???

מה היה טיבה של המערכה הפוליטית שהתנהלה תוך כדי המלחמה נגד האלוף שרון?

היא התרכזה בניסיון להמעיט מדמותו כמפקד צבאי ולהטיר את ההילה הצבאית שלו כמפקד. האות ניתן כבר בימים הראשונים למלחמה, כאשר יחידות המילואים שנשלחו לחזית הדרום עוד עסקו בקרבות הבלתי-מאקמה שפירסם המשורר חיים חפר תחת הכותרת "המפקדים", ובה נזכרו המפקדים הבכירים, התעלמה מקיומו של האלוף שרון בגיוריה.

מאוחר יותר הודה חפר בגלוי כי היה זה צעד מכוון ומחושב. "זה לגטימי בהחלט לנהל מלחמה פוליטית תוך כדי קרב. גם צרצ"ל וסטאלין עשו זאת. אריק שרון רוצה להיות דיקטטור, ולא חשוב בעזרת מה, ונגד זה יש להילחם בכל מצב".

המלחמה הפרטית של המשורר חפר, המקובל ומקורב בצמרת ההנהגה המדינית והצבאית, היתה רק ביטוי אחד במאבק שהתנהל נגד שרון. פוליטרוקים מנעו מעתונאים שביקשו זאת, להיתלות ליחידתו של שרון. לפי הוראה מגבוה נאלצו אמצעי התקשורת הממלכתיים להצניע, להעלים ולהפחית מערכם של מיבצעים בהם היה קשור שמו.

אחת הדוגמאות למדיניות זו קשורה בטלוויזיה. בתום הקרבות עמדה הטלוויזיה להקרין סרט תעודתי שצולם עליידי אנשיה תוך סיכון רב, במהלך תפיסת ראש-הגשר לגדה המערבית של תעלת-סואץ. היה זה סרט מלחמה אוטנטי ששיקף את כל שלבי הקמת ראש-הגשר והפריצה למצריים. הסרט קיבל את אישור הצנזורה והותר להקרנה. אולם זמן קצר לפני השידור המיועד הגיעה הוראה לטלוויזיה, לפיה לא ניתן יהיה להקרין את הסרט אלא אם כן יושמט ממנו הקטע בו נראה האלוף שרון. כאשר ניסו אנשי הטלוויזיה להסביר כי איש לא הביא את האלוף שרון אל הגשר כדי שיצטלם שם, והוא צולם במקום תוך כדי הקמת הגשרים, נאמר להם שאם לא יושמט הקטע, תיאסר הקרנת הסרט.

בלית ברירה הסכימו אנשי הטלוויזיה להוציא את הקטע בו נראה אריק, אלא שכעבור זמן קצר הגיעה הוראה נוספת על פיה לא יישדר הסרט. כיוון שאין כל צורך להבליט את מיבצע ראש-הגשר.

הסרט לא שודר.

יש דוגמאות נוספות רבות למסע שהתנהל כל מהלך המלחמה ואחריה, כדי למנוע מהאלוף שרון את הילת המצביא. חרושת שמועות היתה חלק ממסע זה, שסופו שנחל כישלון. שכן המומחים הצבאיים והפרשנים בעת-הנחת העולם מעניקים לאלוף שרון את ההערכה הצבאית-לה היה ראוי, לדעתם, על אפס וחמתם של כל מנהלי מסע השיסוי.

אפשר היה להתעלם מהיבט זה של המלחמה, ולא להתחשב אליו, לולא היו לו השפעות מעוררות חלחלה גם בשטח. כאשר יגיע היום וניתן יהיה לפרסם את כל העובדות הקשורות בפרשה זו, יהיה זה אחד הצללים הכבדים ביותר על דרך בה נוהלה מלחמה נוראה זו.